

KEĎ PARTICIPATÍVNY ROZPOČET ZATVORENÉ DVERE OTVÁRA, ALEBO O LEPŠEJ ROŽŇAVE (A PARÁDNEJŠOM GEMERI)

PRÍBEH PARTICIPATÍVNEHO ROZPOČTU V ROŽŇAVE

„Rožňava ma vždy fascinovala. Stále tu bolo veľa ľudí – publikum. Prišli, boli zvedaví, diskutovali. Podľa mňa to súvisí ešte s históriou mesta, ktorá je extrémne bohatá a veľmi silná. Ale aj s tým, čo geneticky to mesto v sebe nesie. Rožňava bola centrom vzdelanosti, čo presakuje do dnešných dní a je to vidieť aj na vzťahu ku kultúre, a vôbec, aj k vášmu participatívne rozpočtu. Nedá sa jedno odtrhnúť od druhého,“ hovorí Barbara Gindlová, ktorá rozhovory s Rožňavčanmi viedla. Dionýz Kemény (DK), poslanec mestského zastupiteľstva a koordinátor participatívneho rozpočtu, ktorý v čase jeho zavádzania v Rožňave pôsobil aj ako viceprimátor mesta, odpovedá: *„Musíme sa tešiť aj z maličkostí. Dosť veľa vecí tu bolo, a stále je, dlhodobo zanedbaných. Zánik baníctva ako takého a všetkých odvetví, ktoré sa na ťažbu nabaľovali – spracovateľský priemysel, strojárstvo atď., spôsobilo nezamestnanosť, určitú depresiu, skleslosť obyvateľstva, celkový odliv mladých ľudí mimo mesto... To sú dopady, ktoré sa budú ťažko zmierňovať. Na druhej strane, som rád, že sa sem vracajú alebo sa tu udomácnujú takíto ľudia, ktorí majú nejakú víziu a otvárajú priestor aj pre mladú generáciu.“* Má pritom na mysli ľudí z občianskeho združenia Otvor dvor, ktorí sa pustili do obnovy budovy bývalého kláštora františkánov, teda terajšieho [Kultúrno-kreatívneho centra Kláštor](#), v ktorom spoločne s ľuďmi z mesta a z regiónu majú ambíciu *„úplne naplno vymýšľať, plánovať a realizovať svoje predstavy o lepšej Rožňave a parádnejšom Gemeri¹“*. V tomto rozhovore ich zastupuje Rado Kovács (RK), Tomáš Székely (TS) a Richard Petro (RP), ktorý dodáva: *„mám taký pocit, že mesto sa celkovo posúva ďalej. Na všetkých úrovniach. Naozaj vnímame, že sa dejú pozitívne veci a všetko sa mení k lepšiemu. Pomaličky. Možnože je to aj skrz participatívny rozpočet, skrz snahy mesta a možno aj ľudia vnímajú, že sa o niečo snažíme. Máme spätnú väzbu, že konečne začína byť vidno nejaký pokrok. A možno k tomu dopomohli aj tieto projekty, ktoré vyšli z participatívneho rozpočtu...“*

Zdroj: Korzár Gemer, Kláštor otvoril v Rožňave Rajský dvor, [dostupné tu](#).

V SYMBIÓZE DVOCH SVETOV

Téma participatívneho rozpočtu (PR) sa prvýkrát objavila na porade vedenia Mestského úradu v Rožňave. Prvotnými iniciátorkami myšlienky zavedenia PR v meste Rožňava boli prednostka Erika Mihaliková a vedúca ekonomického odboru Klára Leskovjanská. Spolu s Dionýzom Keménym, toho času viceprimátorom mesta, začali samostatnú prípravu na zavedenie PR v Rožňave štúdiom dokumentov na internete z iných samospráv, ktoré svojich obyvateľov takýmto spôsobom už do rozhodovania o časti verejných zdrojov zapájali. Nadšený prístup a snahu mladých ľudí z OZ Otvor Dvor aktivizovať Rožňavčanov a tvoriť verejný priestor pre nich a spolu s nimi, mesto pozitívne vnímalo už dávnejšie. Rozhodlo sa ich preto osloviť ako partnera a prizvať k spolupráci na tvorbe základných dokumentov (štatútu a pravidiel PR) i k samotnej realizácii procesu PR. *„Chcel by som*

¹ Príspevok na sociálnej sieti Facebook na stránke Participatívny rozpočet pre Rožňavu, uverejnený dňa 23.4.2019

vyjadriť spokojnosť a radosť z toho, že sa vyskladala taká mozaika ochotných ľudí. Občianskemu združeniu sa podarilo odsúhlasiť správu Kláštoru do 30 rokov, takže sú takou zárukou symbiózy a spolupatričnosti s mestom. Majú svoje ciele, svoje predstavy a nesmierne vítam skutočnosť, že sú to mladí ľudia a prinášajú do toho také novum, aj v rámci techniky a jej možností (DK).“ Zástupcovia združenia Otvor Dvor postupovali obdobne a pustili sa najskôr do základných rešerší v rámci dobrých príkladov PR z celého Slovenska. V rozhovore spomínajú mestá Trnava, Banská Bystrica a MČ Bratislava-Nové Mesto, ktoré boli pre nich najviac inšpiratívne. Základnú kostru pravidiel navrhlo mesto. Dionýz Kemény hovorí, že „v mnohých prípadoch sú medzi samosprávami, ktoré PR realizujú, len malé odlišnosti. Tie základné dokumenty, tvorba tlačív, bola v podstate zosynchronizovaná s nimi a boli prispôbené na naše podmienky a pomery. Rozšírili sme to [napr. o stavebné denníky a kontrolné dni, 30%-ný vklad autora projektu a iné], takže bola tam aj nejaká vlastná tvorba ale gro bolo odpozierané (DK).“ Združenie Otvor Dvor pripravené materiály následne pripomienkovalo: „my sme v podstate stále reagovali na stimul mesta (TS)“. „Podklady, ktoré mesto pripravilo, sme komentovali a dotvárali, pretože to nebol náš projekt, ale je to projekt rožňavskej samosprávy, ktorá nás oslovila (RK).“

PR sa väčšinou začína ako super nápad v každej samospráve. V niektorých prípadoch ale môže samospráva začať trošku vzdorovať, keď zistí, že PR sa netýka len nejakého konkrétneho človeka, ktorý je poverený rozpočtom. Vzhľadom na to, že témy projektov môžu byť rôzne, agenda pravdepodobne zasiahne aj iné odbory úradu. Mestu Rožňava, ako sa zdá, však bolo od samotného začiatku jasné, že PR je témou pre celý úrad. Na porade vedenia mesta dostala prednostka úlohu, aby boli všetky odbory zastúpené v tzv. výkonnom výbore PR, čo je hlavný koordinačný orgán jeho fungovania. Výbor pozostával väčšinou z vedúcich zamestnancov úseku, riaditeľov príspevkových organizácii (riaditeľ technických služieb), náčelníka mestskej polície, ale aj troch poslancov, ktorí mali v tejto oblasti záujem spolupôsobiť a byť aktívni. Občanov v ňom zastupovali traja občianski delegáti. Jedným z nich bol aj Rado Kovács zo združenia Otvor Dvor, ktorý sumarizuje: „Boli tam prizvaní všetci z Mestského úradu, ktorí k tomu mali čo povedať. Ako keby naozaj celé mesto.“ Výkonný výbor sa pravidelne schádzal a riešil všetky veci, ktoré sa za chodu objavili. „Dovolím si prívukovať, že tam nie je nikto z donútenia alebo na príkaz. Je to na báze dobrovoľnosti. Tu sa stretávame s pozitívnou energiou ľudí, ktorej musí odpovedať empatia, nejaká miera ústretovosti a trpezlivosti z našej strany. Lebo ľudia vycítia, že to je niečo umelé, nejaké „akože“ plnenie si svojich povinností (DK).“ Zaangažovanie jednotlivých oddelení úradu, a skutočnosť, že nikto nebojoval proti tomu, že má viac roboty a agendu navyše, vyznieva až prekvapujúco. Rado Kovács hovorí: „My nevieme, či si to medzi sebou nerozprávali, ale navonok to nevyšlo. Možno aj preto, že to držala prednostka a primátor, tak jednoducho si to možno nedovolili takto pustiť navonok.“ Skutočnosť, že výkonný výbor nefungoval len formálne, ale skutočne otváral zmysluplné diskusie, pozitívne ohodnotil Richard Petro: „Práve na poslednom výkonnom výbore sa mi páčilo, že sa rozvinula diskusia o tom, čo vlastne chceme podporovať, aký typ projektov. V podstate sme sa zhodli a prednostka to tak aj uzavrela, aby všetky projekty mali verejný prospech. Aby to nebolo nič, čo bude slúžiť úzkej skupine ľudí a aby to malo taký rozmer, že Rožňava si za tým stojí.“

Ako hlavný koordinátor PR vystupoval poslanec mestského zastupiteľstva a vtedajší viceprimátor Dionýz Kemény. Členovia združenia Otvor Dvor pôsobili v rovine konzultantov a pomocníkov pre nastavenie procesu, moderátorov, mediátorov, ale podieľali sa aj na zabezpečení komunikácie s verejnosťou. Jednotlivé fázy procesu boli dobre pokryté zamestnancami Mestského úradu.

EXPERIMENT ÚSPEŠNÝ NAD OČAKÁVANIA

Proces, ktorý sa začal prípravnými stretnutiami a diskusiami v druhom polroku 2017, dostal prívlastok „nultý“ ročník. Bol pokusný a trochu špecifický, keďže nedošlo k odskúšaniu všetkých stanovených pravidiel hry a ich efektov. Samotné zapojenie verejnosti do procesu sa trochu natiahlo kvôli rokovaniu v zastupiteľstve o výške vyčlenených prostriedkov na nultý ročník PR. Mesto Rožňava položilo v porovnaní s inými mestami latku vysoko a po diskusii v zastupiteľstve vyčlenilo pre tento ročník PR z rozpočtu nakoniec 50 000 €. Rado Kovács hovorí, že *„boli aj návrhy na zníženie. 50 000 € sa niektorým zdalo príliš veľa na odskúšanie procesov. Porovnávali sa aj s inými mestami – v Trnave to bolo nejakých 30 000 € a Rožňava je menšie mesto.“* Dionýz Kemény dopĺňa, že padli návrhy aj na vyššie sumy *„zdá sa mi, že 70 000 €“*, no nakoniec sa spriemerovali. Tomáš Székely konštatuje, že *„90% poslancov to vôbec nezaujímalo.“* *„Oni nakoniec kývli na tých 50 000 €, lebo primátor a prednostka... Bola to akcia Mestského úradu, nie poslancov. Oni sa skoro vôbec nezapájali, čo je divné (RK).“*

Maximálna suma, ktorú mohol úspešný žiadateľ čerpať z rozpočtu na realizáciu svojho projektu, bola limitovaná sumou 5 000 €. Mestský úrad sa však obával, aby nedochádzalo k tomu, že niekto vytvorí projekt na detské ihrisko za 5 000 €, najme si firmu, ktorá ho zrealizuje a tým to preňho skončí. *„Išlo nám o to, aby ľudia mali k tomu nielen vzťah, ale aby to aj sami robili. Aby sa tam stretla komunita ľudí, ktorí si chcú ihrisko spraviť. To znamená, že nejakým spôsobom sa tam musela zakotviť spoločná práca (TS).“* V Rožňave sa z tohto dôvodu vyžaduje aj vlastný vklad alebo príspevok autora, ktorý chce projekt realizovať, či už vo forme fyzickej práce alebo finančného či materiálneho príspevku. *„U mňa tá pridaná hodnota, záruka a spoločný menovateľ toho všetkého spočíva v osobnom prístupe a vklade predkladateľov projektu. Že sa chcú spolupodieľať na realizácii (DK).“* Hodnota projektu z pôvodných 5 000 €, ktoré doň investovalo mesto, sa tak často dokáže vyšplhať aj na 12 000 €. Mesto nastavilo model spoluúčasti žiadateľa vo výške 30% zo sumy projektu. Najčastejšie predkladatelia projektov prispievali vlastnou prácou, ktorú mesto ohodnotilo priemernou mzdou za určitý typ práce, ktorú vyčísluje Štatistický úrad SR. *„Hodinová mzda teraz vyšla na nejakých 8 eur aj niečo. Násobí sa počet ľudí, počet hodín a hodinová sadzba (DK).“* Okrem vlastnej práce sa môžu predkladatelia projektov spolupodieľať aj finančne – zohnať prostriedky z iných grantov, nadácií alebo od sponzorov. *„Ďalší zabezpečili dovoz niekoľkých ton materiálu a techniky z Rimavskej Soboty. Najskôr to museli odrebrovať, odnosiť... za tým sú oveľa väčšie finančné prostriedky ako len tie, čo poskytlo mesto (DK).“*

Mesto pre nultý ročník zvolilo tému *verejné priestranstvá*, v rámci ktorej mohli občania navrhovať svoje projekty. Samospráva zobrala kampaň na seba a v rámci propagácie témy a informovanosti obyvateľov zvolila okrem štandardných komunikačných kanálov (webová stránka, mestská televízia) ako nosnú formu komunikácie roznos letákov do blokov a do každej domácnosti. *„Zadali sme požiadavku na Slovenskú poštu, tá bežným spôsobom ako zvykne, to hodila v kompletnom balíku niekde na schody... (DK).“* Špecificky sa zamerali aj na skupinu mladých prostredníctvom mládežníckeho parlamentu, ktorý v meste dlhodobo funguje. *„Prišli sme na ich stretnutie a aj v súvislosti s touto problematikou sme otvorili diskusiu. Boli tam hneď nejaké spätné reakcie (DK).“* Rado Kovács dopĺňa: *„Išlo to aj do škôl, ale reagovala iba jedna.“* Po zverejnení výzvy spoločne (ne)trpezlivo čakali na reakciu obyvateľov. Dionýz Kemény hovorí: *„Mal som zmiešané pocity. Aj*

predtým sme mali stretnutia s obyvateľmi, ktorých aktivita bola ale veľmi sporadická. Väčšinou sa objavili tí istí ľudia a malo to skôr kritický charakter, nebolo to nič konštruktívne, nejaké pozitívne informácie alebo ich predstavy, ponuky. A to je práve teraz v hre. V PR by sa malo prejavíť pozitívum, odvrátiť sa od nulového bodu a začať niečo tvoriť a riešiť spoločne. Vzápätí prinavrátiť dôveru k samospráve u obyvateľov a pracovať s ňou – tzn. preukázať, že sme ústretoví, ochotní. Pokiaľ je dobrá myšlienka, tak ju v každom prípade chceme podporiť.“ Objasňuje tiež, že téma verejných priestorov bola vybratá preto, že požiadavky obyvateľov sa vo väčšine prípadov týkajú verejných priestranstiev. *„Toto upravte, tam dobudujte, tam vysadte, tam urobte nejaký parčík, tam dajte lavičku. Keby bol aj 20. ročník PR, tak požiadavky obyvateľov a aj naše predstavy by sa v tejto oblasti nenaplnili. Je to široká škála, v ktorej mohli ľudia uplatniť svoje nápady a aj tá pestrosť projektov nasvedčuje tomu, že to ako „návnada“ zabralo (DK).“*

Na prvom verejnom stretnutí v posledný januárový deň sa zišlo okolo 60 ľudí, z toho mnohí prišli aj z okolitých obcí. *„Boli to bývalí obyvatelia Rožňavy. Aj sa prezentovali ako lokálpatrioti, len v tom čase už bývali mimo mesta. Mali nejaké nápady, ktoré si možno osvojili niektorí ďalší, čo tam boli, takže to bolo tiež prínosom. Projekty ale mohli prihlasovať len občania Rožňavy (DK).“* Obsahom stretnutia bolo zoznámenie účastníkov s PR, diskusia o tom, ako by mali prihlásené projekty vyzerieť a zber prvých nápadov. Zaujímavou časťou stretnutia bola výzva na zapojenie Rožňavčanov do tvorby loga pre PR, motivovaná finančnou odmenou pre víťazné návrhy. Diskusiu na stretnutí popisuje Dionýz Kemény ako veľmi *čulú* (podľa zápisnice z prvého stretnutia sa okrem bežných organizačných otázok účastníci pýtali aj na to, prečo sami neurčujú témy projektov, alebo na to, kedy a ako sa bude rozhodovať o kritériách hodnotenia projektov²). Pestrosť účastníkov nakoniec vyústila aj v rôznorodé návrhy projektov. Rado Kovács o prvom stretnutí hovorí takto: *„Bolo to dlhé, malo to nejaké 4 hodiny. Pribalil som si ďalšie tričko na prezlečenie, lebo som vedel, že to bude náročné. Toto ľudí tak nejak demotivovalo.“* Stretnutí v prípravnej fáze bolo viac, účasť z prvého stretnutia však už počtom účastníkov prekonaná nebola. Dionýz Kemény konštatuje: *„ja som bol osobne príjemne prekvapený, pokiaľ sa na tých stretnutiach zišla desiatka obyvateľov.“* Napriek samotnej dĺžke stretnutí, zástupcovia OZ hodnotia fázu prípravy projektov pozitívne: *„Ľudia z Mestského úradu naozaj robili s tými ľuďmi na stretnutiach. Boli fajn zorganizované, vychádzali ľuďom v ústrety. Bolo vidieť, že ľudia z Mestského úradu chceli, aby tie projekty mohli byť realizované tak, ako si to každý naplánoval (RP).“* Rado Kovács upresňuje, že *„v jednom prípade sa na tej platforme stretnutí, ktorú sme spolu vytvorili, dokonca sami spojili dva projekty. Toto je ďalšia čiastočka participácie, že ľudia sa stretnú a nemusíme im nič určovať, ani ich nejakو navigovať. Stretli sa, porozprávali sa, dohodli sa.“* Zároveň dopĺňa, že našli sa aj ľudia, ktorí *„to nepochopili tak, ako sme to mysleli a práve na to boli skvelé tie dve či tri stretnutia. Platforma spoločných stretnutí však možno nebola pre viacerých tým pravým. Čiže aj toto bola jedna z našich úloh – nájsť rôzne spôsoby, ako s ľuďmi komunikovať. S viacerými sme sa rozprávali aj individuálne, to bolo vlastne na nás. Oni sa pýtali a my sme vysvetlili. Navyše, tým, že sa tu všetci poznáme, skúsili sme osloviť ľudí, o ktorých vieme, že robia dobré veci, zaujímavé aktivity a potrebujú na ne peniaze (RK).“* Spomínané „nepochopenia“ možno ilustrovať na nasledovnom príklade: *„Bola stanovená téma verejné priestranstvá, no prišli aj ľudia, ktorí pýtali peniaze na športové aktivity, ale chceli celých 50 000 €. Jeden pán z basketbalu povedal, že jemu to prišlo ako mŕňanie peňazí. Prišiel s tým, že „preboha, prečo vy tu vyhadzujete peniaze, keď my v basketbale ich*

² Zápisnica z prvého diskusného fóra k PR mesta Rožňava 31.01.2018, [dostupná tu](#).

vieme využiť lepšie?“ Snažili sme sa mu vysvetliť, že tie peniaze sú pokojne aj na ten basketbal, len si treba vymyslieť nejaké ihrisko, kde sa nainštalujú koše a mladí si budú môcť zahádzať (TS).“

Ako najväčší problém vo fáze prípravy a predkladania projektov sa ukázalo zostavovanie rozpočtu, teda párovanie aktivít a finančných položiek. *„Predkladateľmi väčšiny projektov boli obyčajní ľudia, ktorí zväčša nemajú ekonomické znalosti, jednoduché ženy v domácnosti. Pri rozúčtovaní sa zistilo, že pozabudli možno na jednu-dve položky, vedľajšie výdavky, nepredvídané výdavky a podobne. Ja som veľa energie vynaložil a strácal pri komunikácii a obhajovaní alebo ospravedlňovaní sa predkladateľom, pokiaľ sme narazili na problémy, čo sa týka rozpočtu (DK).“* Problém s rozpočtovaním potvrdzuje aj Rado Kovács: *„Problém bol si to naprojektovať tak, aby to, čo chcú urobiť, sa im do tých 5 000 eur zmestilo a prepočítavať si to na tých 30% dobrovoľníckej práce. Tam sa veľmi často vyskytol problém nepochopenia a bolo potrebné dovysvetliť si, čo to znamená.“* V záujme podpory svojich projektov prišli autori niektorých návrhov s tým, že už ich majú prekonzultované s ľuďmi vo svojom okolí a títo sú perspektívne ochotní sa do ich realizácie zapojiť. Deklarovali to podpísanou prezenčnou listinou. Úspešné zvládnutie fázy prípravy projektov napokon dokazuje aj skutočnosť, že z pätnástich projektov, ktoré boli predložené, prešli v marci všetky okrem jedného kontrolou a schvaľovacím procesom. *„Boli tam nejaké úpravy samozrejme, aby sa to dalo zrealizovať, ale nikto už neuletel. Finančné veci sa konzultovali na meste, s vedúcimi odborov podľa témy. Väčšinou si ľudia pochvaľovali, že ich na úrade usmernili a dali do nejakých rámcov (RK).“*

Projekt, ktorý bol zastavený, bol projekt motorkárskej dráhy v mestských lesoch. *„Pri celom procese bol aj náčelník mestskej polície [ako člen výkonného výboru], ktorý to pripomienkoval z pohľadu bezpečnosti a pohybu ľudí. Povedal, že to neprejde, lebo to je protizákonné. On našiel aj konkrétny paragraf (RK).“*

Keďže nie všetky projekty požadovali maximálnu sumu 5 000 €, bolo zrejmé, že bude možné podporiť každý prihlásený projekt v plnej sume. *„Z pohľadu toho, že v nultom ročníku dostal priestor každý, kto sa prihlásil, to bolo veľmi motivujúce. Neprebehla tá originálna „súťaž“, že niekto môže aj nedostať,“* hovorí Rado Kovács. Aj keď rozhodovať nebolo veľmi o čom, napriek tomu sa v Rožňave o projektoch hlasovalo. *„Reálne o nič nešlo, ale my sme všetko absolvovali už len preto, aby sme si vyskúšali, ako to bude prebiehať. V podstate to bol taký trenažér, len ľuďom sme to nepovedali. Vedeli sme, že každý tie peniaze nakoniec dostane (RK).“*

Rozhodovanie o projektoch malo tri podoby. Dionýz Kemény spomína, že dokopy bolo odovzdaných asi 1380 hlasov. Jednak sa dalo hlasovať cez internet (hlasovanie vytvoril IT špecialista z Mestského úradu), jednak fyzicky do urien rozmiestnených na rôznych stanovištiach po meste (v škôlkach a školách, v Mestskom úrade, v dennom a komunitnom centre, v knižnici a i.) a treťou možnosťou bolo prezenčne sa zapojiť do hodnotenia projektov na poslednom verejnom stretnutí (verejné zvažovanie), ktoré v Rožňave nazývajú aj ako Druhé diskusné fórum. Na Druhom diskusnom fóre najskôr prebehla prezentácia projektov ich predkladateľmi, nasledovala diskusia a po nej samotné hodnotenie projektov do predpripravenej tabuľky podľa vopred stanovených kritérií, ktoré navrhol výkonný výbor.³

1. Otvorenosť projektu (koľko ľudí z neho bude mať úžitok)

³ Zápisnica z druhého diskusného fóra k PR mesta Rožňava 23.04.2018, [dostupná tu](#).

2. Súvis s prioritou "Verejné priestranstvá"
3. Miera zapojenia detí, mládeže, mladých rodín, seniorov a miera spolupráce s komunitami
4. Originalita, jedinečnosť projektu na území mesta
5. Miera udržateľnosti projektu
6. Miera efektívneho využitia verejných priestorov

Fyzické a online hlasovanie prebiehalo počas nasledujúcich dvoch dní. O potenciálnom zneužití hlasovania a overovaní totožnosti hlasujúcich sa viedli dlhé diskusie. Napriek tomu, že štatút PR stanovuje, že *obyvateľ môže hlasovať len prostredníctvom jedného hlasovacieho lístka alebo jedného online formuláru*⁴, realita bola iná. „Keď máš viac spôsobov, ako hlasovať, nevieš ustrážiť, aby jeden človek hlasoval len raz. My sme s tým aj počítali, že každý človek v Rožňave môže mať tri hlasy. Hlasuje online, do urny a možno príde aj tretíkrát na stretnutie (RK).“ Všetky spôsoby rozhodovania boli rovnocenné – internetové hlasovanie malo rovnakú váhu, ako hlas hodený do urny [fyzické hlasovanie, verejné zvažovanie]. „O tom sme sa ale tiež bavili, či to je fér, či hlas ľudí, ktorí fyzicky prídu na stretnutie, nebude môcť mať väčšiu hodnotu. Ale povedali sme si, že to nebudeme komplikovať (RK).“ Tomáš Székely však prízvukuje, že takýto voľný prístup k hlasovaniu a samotné konečné rozhodnutie bolo ovplyvnené najmä tým, že sa vopred vedelo, že suma participatívneho rozpočtu je natoľko veľká, že pokryje všetky projekty. Do ďalších rokov to však obaja vnímajú ako problém, o ktorom treba diskutovať.

Desať projektov sa podarilo zrealizovať v rámci nultého ročníka do konca roku 2018. Dvomi projektmi vzhľadom na objektívne skutočnosti umožnili, aby ich dokončili v prvom polroku 2019. „Niektoré projekty sa dostali do časovej tiesne, ale nie len vlastnou vinou. Jeden z projektov nemal vybavené bezpečnostné testy prvkov, ktoré chcel osadiť. To je projekt *Nabi sa!*, kde na námestí za historickou budovou radnice je zriadená oddychová zóna s prvkami na relax, cvičenie a zábavu. Predkladateľ chcel tento priestor obohatiť o fitness prvky, ktoré by dali obyvateľom možnosť si zacvičiť a paralelne s tým vyrábať energiu do siete. Po technickej stránke tu narazil na bariéru, potom už bola jeseň a už nebol priestor na realizáciu (DK).“ Určitý sklz nastal aj s dodávateľmi jednotlivých komponentov na detské ihriská, čo posunulo realizáciu projektov za časový harmonogram, ktorý bol pôvodne schválený. V prípade posledných dvoch projektov napokon predkladatelia odstúpili od ich realizácie. Ako príklad možno uviesť premiestnenie pomníka zakladateľa tzv. Veľkého parku, Antala Kissa, ktorému dal stopku Pamiatkový úrad. „Pomník sa nachádza v nedôstojnom prostredí. Chceli ho posunúť na krajšie miesto a upraviť okolie. Pamiatkari dali na jednej strane súhlas, ale vzápätí o odstavce ďalej upresnili, že len v prípade, keď doložíme nejakú relevantnú dokumentáciu alebo fotodokumentáciu, že to tam historicky pôvodne bolo. Lebo z ich pohľadu nevedelo, že je pomník tam, kde je. Takouto dokumentáciou sme nedisponovali my ani predkladateľ, takže hrozilo, že by sme porušili nejaké ich stanovisko (DK).“

Zo všetkých podporených projektov bola zhruba polovica financovaná priamo na účet realizátora – občianskeho združenia (formou zmluvy o budúcej zmluve o poskytnutí dotácie). V prípade projektu komunitnej záhrady v bývalom komunitnom centre išlo financovanie cez sociálny odbor v Mestskom úrade. Zvyšok dostali ako príspevok Technické služby, ktoré zabezpečovali materiál (cement, piesok, hutný materiál, tovar) a zároveň boli koordinátorom náradia. Ambíciou nultého ročníka bolo vytvoriť

⁴ Štatút participatívneho rozpočtu mesta Rožňava na rok 2018, [dostupný tu](#).

náradovňu, kde by si ľudia na realizáciu svojich projektov mohli prísť požičať náradie, aby si ho z tých 5 000 € nemusel každý kupovať osobitne. Toto sa však nakoniec podarilo zrealizovať len cez víkend, keďže cez týždeň s náradím pracovali pracovníci Technických služieb. Ak si však ľudia kúpili materiál po vlastnej linke, mohli si ho tu aspoň uskladniť. Verejné obstarávanie na prvky vo verejnom priestore (lavičky, hojdačky a pod.) zabezpečovalo mesto.

Projekty realizovali samotní predkladatelia so svojou skupinou podporovateľov a v spolupráci a konkrétnym oddelením úradu či Technickými službami. Na realizáciu projektov mali zhruba 5 mesiacov. Inováciou Rožňavy v realizačnej fáze bolo zavedenie stavebných denníkov a systému kontrolných dní. Do stavebného denníka realizátor projektu stručne zapisoval, aká práca sa v rámci konkrétného dňa urobila, aký materiál alebo tovar bol použitý, aké prostriedky sa na brigádu minuli. Obsahoval aj fotodokumentáciu z brigády a zoznam ľudí, ktorí sa na realizácii projektu zúčastnili. Kontrolné dni sa prelínali s časovým harmonogramom realizácie projektu, ktorý zostavil jeho autor. *„Upozorňoval som ich, aby si to nenechávali na poslednú chvíľu – pozor na letné prázdniny, na jeseň môže prísť nevhodné počasie, atď. V rámci harmonogramu som im dal spätnú väzbu, kedy plánujem prísť, a okrem toho vedeli, že hocikedy, keď nastane nejaký problém, nech ma pozvú alebo vyzvú, že ideme robiť alebo keď budú potrebovať s niečím pomôcť, s nejakým materiálom alebo radou, tak som k dispozícii. Takto som absolvoval x návštev priamo pri budovaní a realizácii toho ktorého projektu (DK).“* Tomáš Székely dopĺňa: *„Zároveň to tých ľudí motivovalo, aj oni sa snažili tie termíny plniť a ustrážiť si ich.“*

Po realizácii projektu prebehlo preberacie konanie, na ktorom sa zúčastnili 3-4 ľudia z výkonného výboru, samotní predkladatelia projektu a jeho realizátori. *„Písomne sa to podložilo preberacím protokolom [darovacou zmluvou pre mesto], tým pádom mesto prebralo dielo a na druhej strane im ho odovzdalo do opatery. To je tá udržateľnosť projektu. Oni sa zaviazali, že budú projekt kontrolovať, udržiavať, zveľaďovať a rozvíjať (DK).“* Zástupcovia občianskeho združenia dopĺňajú: *„Od začiatku sme ľuďom hovorili aj to, že je hlavne na nich, aby si okolo seba vytvorili komunitu, s ktorou ten projekt budú realizovať a nech si vytvoria taký projekt, ktorí budú aj ďalej využívať. Že oni budú jednými z tých, ktorí jeho udržateľnosť zabezpečia aj tým, že ho budú využívať (RK).“* Ilustruje to na príklade úspešne zrealizovaného projektu Mine trails: *„to sú ľudia, ktorých baví bicyklovať sa po lese. Oni to robili aj pred tým projektom a budú to robiť aj potom. Možno ich bude viac, možno aj nejakí ubudli, ale prídu zase ďalší. Tá partia milovníkov horských bicyklov ostala – to je špecifická skupina, ktorá bude ten priestor využívať ďalej (RK).“* Dopĺňa ho Tomáš Székely: *„ďalšia vec v pozadí je, že tie tabule, ktoré v centre mesta osádzali, hovoria ostatným ľuďom – aha, my tu máme cyklocesty, len treba zobrať bicykel a ísť. Je to pre každého.“*

Na konci nultého ročníka PR pre Rožňavu boli predkladatelia projektov a členovia výkonného výboru pozvaní na stretnutie, na ktorom spolu zreflektovali uplynulý ročník, zdieľali svoje zážitky a pocity, ale aj návrhy na zlepšenie procesu do ďalšieho ročníka. *„Ja som mal povinnosť predložiť hodnotiacu správu za PR do zastupiteľstva. Z môjho pohľadu to nebol problém, ale chcel som tú mozaiku vyskladať a objektivizovať pohľadom samotných aktérov, členov výkonného výboru, všetkých, ktorí na tom spolupracovali a participovali (DK).“* Úplne na záver ročníka vznikla v spolupráci s Rožňavskou televíziou (RVTV), reportáž o zrealizovaných projektoch priamo z miest ich realizácie. *„Počítali sme s tým, že tento nultý ročník využijeme aj na to, že už budeme mať portfólio úspešných projektov, ktoré budeme ukazovať ako možnú cestu ďalším ľuďom. Už máme v ruke niečo, že aha – keď si to neviete predstaviť, tak takto to vyzerá (RK)!“*

S OHLIADNUTÍM PONAD PLECE...

Pri pohľade späť na nultý ročník Tomáš Székely hovorí, že očakávania od skúšobného ročníka „boli absolútne naplnené. Až preplnené. My sme boli šťastlivci v tomto prvom ročníku, naozaj.“ Rado Kovács spomína: „Pamätám si, ako som hovoril, že keď sa podarí nejakých 4-6 projektov – nie že zrealizovať, ale že vôbec prídu ľudia s toľkými projektmi, tak to bude skvelé. Nakoniec to bolo viac ako dvojnásobné.“ Dopĺňa ho Richard Petro: „som prekvapený, aký pozitívny ohlas mal PR medzi verejnosťou. Ale som prekvapený aj z toho, ako sa nultý ročník pekne mestu podaril. Ako sa to pekne rozbehlo. A na ďalší ročník začínajú už ľudia spontánne reagovať bez toho, aby sa už reálne začal.“ Aj z tejto výpovede vyplýva, že leví podiel na úspechu nultého ročníka mala samospráva a jednotlivé segmenty Mestského úradu, ktorá mala veľa postupov dobre podchytených a ošetrených. Richard Petro úprimne konštatuje: „My sme to vlastne ako združenie trochu podcenili v tom zmysle, že sme očakávali, že to bude oveľa menej práce ako nakoniec aj nový ročník ukazuje. Nás trochu pohltila práca s budovou Kláštora, podcenili sme čas. Často sme nevedeli byť na miestach realizácie alebo sa nejako aktívnejšie zapojiť. Teraz sme si vstúpili do svedomia a v tomto ročníku sa to snažíme urobiť oveľa aktívnejšie. Aj pre nás je to skúsenosť. Keď chceme byť partnerom mesta, tak to z našej strany vyžaduje oveľa viac vkladu.“ Dionýz Kemény však chválou na adresu OZ Otvor Dvor nešetril: „Ja som sa roky rokúce nestretol s takouto pozitívnou aktivitou obyvateľov a vyzývali sme aj na brigády a podobne, ale vždy to bolo také odmerané a neúprimné. Ale tu – títo naši, ja ich volám misionári [OZ Otvor Dvor], môžu byť svetlým príkladom, že sa to dá, pokiaľ sa nájde tím ľudí, ktorý má skutočný záujem niečo robiť (DK).“ Na margo procesu konštatuje: „Priznám sa, že neboli dodržané všetky tie zásady a princípy, ktoré mali byť – že obyvatelia rozhodujú o pravidlách a témach, oni hlasujú – teda to napätie tam v podstate nebolo, keďže sme dali všetkým projektom zelenú (DK).“

V nasledujúcom ročníku však Rožňavčania možnosť navrhovať projekty v témach, ktoré sú pre nich zaujímavé, dostali (zvolili si ich na druhom verejnom stretnutí počas nultého ročníka). K téme verejných priestranstiev si zvolili ďalšiu tému životné prostredie a kumulovanú tému šport, kultúra a mládež. Rado Kovács aj Tomáš Székely sa zhodujú v tom, že sa im síce osobne takýto rozptyl tém nepáči, no voľbu považujú za legitímnu.

Nasledovný ročník bol aj príslubom spomínaného „napätia“, keďže suma vyčlenená na PR sa zredukovala na 30 000 €. „Skôr by som uvítal opačné garde – čiže na nultý dať 30 000 € a na prvý ročník 50 000 €. Teraz to bude náročnejšie aj na posudzovanie. Predstava je taká, že sa PR rozdelí rovnomerne na tie tri témy po 10 000 € (DK).“

Zmenu priniesol aj v tom, že cyklus PR sa predĺžil na dvojročný a projekty sa rozdelili na malé do 1000 € a veľké do 5 000 €. Predĺženie cyklu z ročného na dvojročný bolo navrhnuté práve z dôvodu predchádzania časovej tiesni, ktorá sa objavila v nultom ročníku, a teda v snahe ponúknuť predkladateľom dostatočný čas na realizáciu väčších projektov do 5 000 € (s termínom ukončenia november 2020). Paralelne s realizáciou projektov by mala na jar roku 2020 začať príprava procesu na rok 2021. Na druhej strane existovala snaha podporiť aj menšie projekty, ktoré budú schválené a одобrené na diskusných fórach, a ktoré sa dajú realizovať ešte v danom roku. Menšie projekty do 1000 € boli navrhnuté predovšetkým ako príležitosť pre mládež, vyskúšať si v menšom možno svoju prvú občiansku iniciatívu vôbec. „Poviem pravdu, skôr sme mysleli na stredné školy. Aj napriek tomu, že ich nemá na starosti mesto, je tam potenciál. My sme si na pondelok dohodli jednu prednášku v

gymnázium a práve tam je veľa aktívnych mladých. Aj keď sa ten projekt nemusí týkať vyslovene kultivácie školskej budovy alebo priestoru, ale je tu kopec stredoškolákov, ktorí by mohli vytvoriť nejaký vlastný mládežnícky projekt, ktorý bude prospešný širšej verejnosti (RP).“ Dionýz Kemény konštatuje, že v nultom ročníku „k samotnej realizácii, k predkladaniu projektov z úrovne mladých ľudí nedošlo. Očakávam, že v ďalšom ročníku by to mohlo byť.“ Kriticky hodnotí výsledok komunikačnej kampane v nultom ročníku, a teda že letáky, ktoré boli roznesené do blokov, sa nedostali priamo do rúk obyvateľom. Časť z tých, ku ktorým sa letáky predsa dostali, zase môžu mať voči letákom averziu. „Rozhodli sme sa, že budeme tie väčšie formáty plagátov lepiť na nástenky do jednotlivých blokov, inštitúcii mesta, škôl. OZ teraz kládlo takisto dôraz na mladú generáciu. Ja sa neviem stotožniť s tým facebookom, ja som skôr za taký úprimný, priateľský rozhovor zoči-voči. V každom prípade to priniesla doba, je to nevyhnutné a je to fenomén (DK).“ Združenie Otvor Dvor zapracovalo na novej komunikačnej stratégii a v súvislosti so štartom nového ročníka PR založilo na sociálnej sieti facebook stránku *Participatívny rozpočet pre Rožňavu* ako jeden z hlavných komunikačných kanálov vo veciach PR. „Vidíme veľký potenciál v mladých. Preto aj ten facebook. Aj pre nich to chceme spropagovať takýmito kanálmi a aj ich do toho zapojiť. Nové infografiky vlastne vytvorila mladá, šikovná dievčina Scarlett Langová, ktorá stojí aj za pobočkou rožňavskej organizácie Zastavme korupciu. My s nimi dlhodobo komunikujeme ako združenie, snažíme sa ich sem pritiahnuť, aby tu skúsili niečo vytvoriť. Aj Kláštor budeme vlastne dimenzovať na to, aby sa vytvárala fyzická platforma. Časť priestorov máme v pláne zrekonštruovať na konferenčnú miestnosť so zázemím a zároveň zriadiť dve-tri miestnosti, ktoré by slúžili ako spoločné kancelárie pre takéto združenia alebo neformálne skupiny. Keď chcú mladí niečo spolu vytvoriť, nemajú sa kde inšpirovať, nechať si pomôcť. Môžu si prípadne u nás prenajať a zdieľať nejaký spoločný priestor a nájomné naň si odrobiť tu v Kláštore v rámci nejakých aktivít“, hovorí Richard Petro.

Okrem mládeže identifikovali členovia združenia ako skupiny obyvateľov, ktoré zostali v nultom ročníku mimo PR, seniorov a Rómov. Niektoré z projektov však boli realizované s ich zapojením. Jeden z projektov realizovala vedúca komunitného centra v jeho areáli v spolupráci s Rómami, ktorí založili základy komunitnej záhrady. Rado Kovács zase spomína projekt školy, ktorá si zrevitalizovala bežeckú dráhu: „Bolo fajn, že tie decká, ktoré sú z rómskeho geta, majú areál, ktorý využívajú a na ktorom sa spolupodieľali, že tá antuka sa tam dostala aj vďaka nim.“ Tomáš Székely konštatuje: „Ale tak občiansky, že by sa partička dala dokopy a skúsili niečo, to sa nestalo.“ Dopĺňa ho Richard Petro, ktorý hovorí, že „aj prostredníctvom spätnej väzby realizátorov projektov vieme, že mnohí podcenili prácu s komunitami – či už s minoritami alebo aj so svojím najbližším okolím. Slabo ich zapájali do svojho projektu, slabo informovali. Aj v niektorých blokoch ľudia často nevedeli, že sa ide niečo realizovať. Už keď vytváram projekt, tak v rámci toho vytvárania zapájam do plánovania susedov. Nepodám a nenapíšem si to sám, lebo potom z toho plynie veľa problémov.“ Informáciu za mesto potvrdzuje aj Dionýz Kemény a spomína na svoj zážitok z realizačnej fázy: „Pri kontrolách plnenia projektov som sa stretol s tým, že z vedľajšieho vchodu prišli – aj my chceme, ako ste sa k tomu dostali? Nebola do toho zapojená tá väčšia komunita, ani pri realizácii. Aj keď na začiatku doniesli prezenčky, 25 – 30 mien, že sú ochotní pomôcť, ale potom sa to zredukovalo. Skutočnosť taká nikdy nebola. Vždy to bolo treba motivovať niečím. Nejaká kávačka, občerstvenie. Aj napriek tomu prišli len nejakí dvaja-traja.“ Rado Kovács k téme dodáva, že „realizácia projektov v rámci PR je výborný spôsob ako dotiahnuť ľudí, aby spolu komunikovali. A keď to posunieme ešte ďalej, komunikácia je aj základom toho, aby sa znižoval strach medzi ľuďmi – strach z neznámeho, strach zo susedov, z

nových ľudí, ktorí sa napríklad prisťahujú do nejakej štvrte. Takéto projekty sú ideálne na to, aby sa ľudia spoznali.“

KEĎ PARTICIPATÍVNY ROZPOČET ZATVORENÉ DVERE OTVÁRA

Od roku 2012 sa Rožňava pravidelne umiestňuje ako tretie najtransparentnejšie mesto v rebríčku Otvorená samospráva, ktorý zostavuje organizácia Transparency International Slovensko. Dionýz Kemény hovorí, že *„bolo úplne prirodzené a samozrejmé, že dodnes sú na stránke mesta všetky dokumenty, materiály, zápisnice, samotné projekty, kontakty, atď. Ja ako koordinátor som sa vyjadril, že sa na mňa môžu vždy obrátiť. A ak je žiaduce, aby konzultovali aj s vedúcimi odborov, aj oni veľmi ochotne pomohli na úkor osobného času alebo voľna.“* Paradoxne, Rado Kovács hovorí, že Mestský úrad je už z čias éry bývalého primátora vlastne pre ľudí fyzicky zavretý, lebo sa musia na vrátnici ohlasovať a úradníci tam chodia pre nich. *„PR doslova otvoril tie dvere úradu v tom zmysle, že ľudia mohli komunikovať s úradníkmi bez toho, aby sa museli ohlasovať na vrátnici. Tým ľuďom, ktorí projekty riešili, to určite pomohlo. Som presvedčený, že im je teraz jednoduchšie ísť za nimi. Ale všeobecne ostal úrad zavretý, to sa nezmenilo. Bolo by zaujímavé zistiť, či to tí úradníci nepochopili tak, že to len v rámci PR sme takí otvorení. (RK).“* Hovorí, že to, čo sa vďaka participatívneho rozpočtu deje, si veľmi neuvedomujú ani volení predstavitelia: *„Napríklad to nebolo vôbec použité v predvolebnej kampani, že by to vtedajší primátor nejako spomenul, že stál som pri zrode takého super nápadu, vy ste boli tí, ktorí ste mi to pomohli uskutočniť a dnes máme krajšie mesto o nejakých 10 projektov. My sme si inak na začiatku mysleli, že sa tam budú predbiehať, že budú strihať pásy, ale nebolo to až takto prežívané. Ale napríklad, viacerí z realizátorov projektov potom kandidovali za poslancov. Ale ani oni to v tej predvolebnej kampani nejak nespomínali, aspoň som to nezachytil (RK).“*

A do akej miery žili participatívnym rozpočtom Rožňavčania? *„Nepriama odpoveď je, že žiaden projekt nebol stopnutý preto, lebo by sa od neho ľudia odvrátili. Najväčším indikátorom bude, koľko ľudí podá projekt do ďalšieho ročníka. Za seba poviem, že ja som prestal byť až taký skeptický, čo sa týka zapájania ľudí. Začal som trochu viac veriť, že ľudia sú nie že schopní, ale že sú ochotní pustiť sa do niečoho spoločného,“* uzavrel Rado Kovács.